

References:

1. B'iukenen, Dzh. "The Constitution of Economic Policy [Konstitutsiya ekonomicheskoy politiki]", Available at: http://www.lukyanenko.at.ua/_ld/1/114____.pdf (Accessed 03 June 2017).
2. Bilotyl, O. M. "Investigation of the essence of the mechanism of public administration in the tourism industry [Doslidzhennya sutnosti mekhanizmu derzhavnoho upravlinnya v turystychniy industriyi]." *Derzhavne upravlinnya naukovy-osvitnoho zabezpechennya pidhotovky konkurentospromozhnykh fakhivtsiv u sferi tsyvilnoho zakhystu* (2015): 74-76. Print.
3. Kulenkova, O. Yu. *European Principles of Public Administration [Yevropeyski pryntsypy derzhavnoho upravlinnya]*. Kyiv: VADU-UADU, 2000. Print.
4. Karpenko, O.V. *Mechanisms of formation and implementation of service-oriented state policy in Ukraine [Mekhanizmy formuvannya ta realizatsiyi servisno-orientovanoyi derzhavnoyi polityky v Ukrayini]*, Abstract of Dr.Sc. dissertation, Mechanisms of public administration, National Academy for Public Administration under the President of Ukraine, Kyiv, 2016. Print.
5. Prikhodchenko, L.L. "Principles of public administration as a theory and an instrument for ensuring efficiency [Pryntsypy derzhavnoho upravlinnya yak teoriya ta instrument zabezpechennya efektyvnosti]", Available at: <http://stacionline.org.ua/pravo/28/1125-principi-derzhavnogo-upravlinnya-yak-teoriya-ta-instrument-zabezpechennyaefektivnosti.html>, (Accessed 12 May 2019).
6. Chernetska, S.A. "Modern tendencies of development of international tourism [Suchasni tendentsiyi rozvytku mizhnarodnoho turyzmu]", *Kultura narodov Prychernomor'ya* 232 (2012): 85-88. Print.

DOI: 10.5281/zenodo.3233430
УДК 338.24

Залізнюк В. П., к.е.н., докторант ТНУ імені В.І. Вернадського, м. Київ

Zalizniuk V., Candidate of Economic Sciences, Ph.D. student of Taurian National University named after V.I. Vernadsky, Kyiv

ОБҐРУНТУВАННЯ СИСТЕМИ ВНУТРІШНЬОЇ ПРОДОВОЛЬЧОЇ ДОПОМОГИ ЯК МЕХАНІЗМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ КРАЇНИ

REFORM OF THE SYSTEM OF INTERNAL FOOD AID AS A MECHANISM FOR PROVIDING THE FOOD SECURITY OF THE COUNTRY

Наведено аргументи, які доводять, що створення системи внутрішньої продовольчої допомоги як фактора, що забезпечує продовольчу безпеку держави, в сьгоднішніх реаліях особливо актуально. Зазначено, що інноваційним та ефективним способом вирішення агропродовольчих проблем в регіоні є створення системи внутрішньої продовольчої допомоги, заснованої на продукції, виробленої агропромисловим комплексом. Система внутрішньої продовольчої допомоги включає в себе елементи всього товаропровідного ланцюжка – від виробництва сировини до готового раціону харчування: органи управління; підприємства, що виробляють харчову продукцію; об'єкти логістики (склади, розподільні центри та центри комплектування раціонів харчування); транспортні організації тощо.

Ключові слова: внутрішня продовольча допомога, продовольча безпека, продовольча незалежність, механізми, стимулювання

Arguments that prove that the creation of the system of internal food aid as a factor providing the food security of the state is especially relevant in today's realities. It is noted that an innovative and effective way of solving agro-food problems in the region is the creation of an internal food aid system based on products produced by the agro-industrial complex. The system of internal food aid includes elements of the entire commodity chain - from raw material production to the finished diet: control bodies; enterprises producing food products; objects of logistics (warehouses, distributive centers and centers for manning food rations); transport organizations, etc.

Keywords: internal food aid, food security, food independence, mechanisms, incentives.

Постановка проблеми. Інноваційним та ефективним способом вирішення агропродовольчих проблем в регіоні є створення системи внутрішньої продовольчої допомоги, заснованої на продукції, виробленої агропромисловим комплексом. Система внутрішньої продовольчої допомоги включає в себе елементи всього товаропровідного ланцюжка – від виробництва сировини до готового раціону харчування: органи управління; підприємства, що виробляють харчову продукцію; об'єкти логістики (склади, розподільні центри та центри комплектування раціонів харчування); транспортні організації тощо. Створення системи внутрішньої продовольчої допомоги як фактора, що забезпечує продовольчу безпеку держави, в сьгоднішніх реаліях особливо актуально.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у дослідження теоретичних підходів щодо забезпечення продовольчої безпеки внесли відомі як вітчизняні вчені так і зарубіжні, вчені: Дацій О.І., Корбут Л.О., Шахназарян, Г.Є., John J. Wallis, Douglass C. North та інші. Проте в науковій літературі фрагментарно висвітлено питання розвитку системи внутрішньої продовольчої допомоги як механізму забезпечення продовольчої безпеки країни, що потребує подальшого дослідження у цьому напрямі.

Постановка завдання. Метою статті є обґрунтування системи

внутрішньої продовольчої допомоги як механізму забезпечення продовольчої безпеки країни.

Виклад основного матеріалу. Соціально-економічна сутність внутрішньої продовольчої допомоги полягає в забезпеченні малозабезпечених категорій населення здоровим харчуванням, створення механізму адаптації держави до зобов'язань члена СОТ щодо обмеження обсягів державної підтримки аграрного сектора економіки. Щоб не допустити зниження доступності до продовольства малозабезпечених категорій населення необхідно наростити ресурсну базу продовольства; забезпечити продовольчу безпеку, економічну, фізичну і соціальну доступність малозабезпечених категорій населення до здорового харчування.

Система внутрішньої продовольчої допомоги вирішує завдання зниження рівня бідності шляхом забезпечення пріоритетної підтримки малозабезпечених категорій населення, які не мають достатніх коштів на здорове харчування; з іншого – виробники та переробники сільськогосподарської продукції отримують стабільне довгострокове замовлення на свою продукцію. Державна підтримка реалізується через створювану в масштабах країни інфраструктуру розподілу внутрішньої продовольчої допомоги. На практиці регіони самі вибирають прийнятні способи надання допомоги малозабезпеченим категоріям населення, які в силу матеріальних труднощів не можуть дозволити собі різноманітне харчування.

Якщо заглибитися в історію питання, то розвиток механізмів внутрішньої продовольчої допомоги почався під час Великої депресії в США. Надалі механізм прямої допомоги сільськогосподарським виробникам та вертикальна інтеграція (формування стійких ланцюжків «від поля до прилавка» й «від поля до тарілки») стали основою стійкої та конкурентоспроможної системи внутрішньої продовольчої допомоги [4].

Досвід США та країн ЄС показує, що ефективним механізмом такої підтримки стає стимулювання кінцевого споживання продуктів харчування через програми продовольчої допомоги малозабезпеченим категоріям населення. У середньому 47,6 млн. американців щомісяця отримували по 133,1 дол. Порівняно з 1969 р кількість учасників програми зросла в 16,6 рази, обсяг виділених коштів збільшився в 33,2 рази. Більше 70% учасників програми представлені родинами з дітьми, кожна четверта сім'я має у складі літніх людей або людей з обмеженими можливостями [3].

Перші державні програми продовольчої допомоги малозабезпеченим верствам населення США були затверджені Конгресом уже в 60-ті роки в рамках концепції створення «Великого суспільства», але за характером впливу були декларативними. «Лише в 80-90-х роках у зв'язку з загостренням соціальних протиріч їх фінансування і реалізація стала однією з пріоритетних задач Міністерства сільського господарства країни. Було створено спеціальний відділ – Служба з питань продовольства і послуг для споживачів (Food and Consumer Service), який виконував три головні задачі:

1) поліпшення здоров'я нації шляхом продовольчої допомоги малозабезпеченим верствам населення;

2) удосконалення економічного розвитку аграрного сектору за рахунок удосконалення механізму прямих зв'язків виробників із споживачами продовольства;

3) підвищення рівня поінформованості населення з питань раціонального харчування» [5].

За оцінкою Мінсільгоспу США кожен долар продовольчої допомоги генерує до 1,8 дол. в економічній діяльності. Кожен мільярд доларів за програмою дозволяє створювати або підтримувати в цілому 18 тис. робочих місць, включаючи 3 тис. робочих місць в сільському господарстві [1]. При створенні механізмів державної внутрішньої продовольчої допомоги необхідно враховувати як приклади зарубіжного досвіду, так і особливості вітчизняного аграрного сектору економіки.

У світовій практиці існує три механізми внутрішньої продовольчої допомоги малозабезпеченим категоріям населення: соціальне харчування, програми адресної продовольчої допомоги та добровільне придбання продуктів харчування на користь бідних. Система внутрішньої продовольчої допомоги об'єднує все це в єдиний механізм.

Встановлено, що за допомогою механізмів внутрішньої продовольчої допомоги одночасно вирішується три завдання:

– малозабезпечені категорії населення, забезпечується соціальним харчуванням та адресною підтримкою;

– знімаються обмеження на розмір державної підтримки виробникам аграрного сектору економіки, а сільськогосподарські підприємства, фермери та переробники продовольства отримують стабільне довгострокове замовлення на свою продукцію;

– знижується соціальна нерівність, поліпшується стан здоров'я населення.

Проведене дослідження свідчить про те, що в Україні в різних регіонах реалізуються два механізми внутрішньої продовольчої допомоги, а саме:

– система соціального харчування в бюджетних установах;

– адресна продовольча допомога малозабезпеченим категоріям населення.

За різними оцінками для задоволення продовольством перерахованих категорій населення, рівень доходів яких не має можливості забезпечити їм збалансоване харчування, потрібно до 1/5 від загального обсягу споживання продовольства в країні [2]. В умовах членства України в СОТ державою недостатньо уваги приділяється розробці дієвих механізмів розподілу внутрішньої продовольчої підтримки малозабезпеченим категоріям населення та підтримки аграрних товаровиробників.

Під соціальним харчуванням розуміється його організація для окремих

груп населення за рахунок або за участю бюджетів різних рівнів. Воно здійснюється шляхом безкоштовного або пільгового надання даної послуги в мережі спеціалізованих підприємств громадського харчування з використанням харчових продуктів встановленого асортименту в підприємствах торгівлі.

Завдання соціального харчування – забезпечення його доступності. При цьому для споживачів ця послуга не просто необхідна, а, як правило, є безальтернативною, оскільки користуватися комерційними послугами харчування більшість груп даного сегмента не в змозі. За рахунок соціального харчування можна вирішити одну з найважливіших завдань соціальної політики – реалізація адресної, тобто призначеної для конкретних груп, підтримки з боку держави малозабезпеченим категоріям населення [2].

При організації соціального харчування взаємодія між виконавцем та споживачем послуги організовується й контролюється органом державної влади регіону. Витрати на функціонування даного механізму внутрішньої продовольчої допомоги здійснюються з бюджетів різного рівня: державного та регіонального.

Адресна продовольча допомога виділяється малозабезпеченим верствам населення шляхом безкоштовного надання харчування через мережу спеціальних підприємств громадського харчування (соціальні їдальні), виділення сертифікатів на придбання продовольства встановленого асортименту в спеціалізованих відділах торговельних підприємств. Для сільської місцевості актуальним механізмом адресної продовольчої підтримки може стати безкоштовне або пільгове надання насіння, саджанців, кормів для тварин тощо.

На нашу думку зміст поняття «внутрішня продовольча допомога» повинно включати в себе, по-перше, механізм, який поєднує в собі заходи спрямовані на підвищення фізичної, економічної та соціальної доступності малозабезпечених категорій населення до якісного й безпечного продовольства головним чином за рахунок вітчизняного виробництва в формі субсидій або прямих поставок через спеціалізовані торгові організації, по-друге, державні заходи підтримки аграрних товаровиробників.

Відповідно до Проекту Державної цільової програми розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року впровадження адресної допомоги на продовольство для найбільш вразливих верств населення передбачає:

- розробку та впровадження пілотного проекту надання адресної допомоги на продовольство для малозабезпечених верств населення на базі методики визначення таких груп;

- розробку та запровадження на регулярній основі системи моніторингу продовольчої безпеки в країні;

- створення Ради із забезпечення продовольчої безпеки держави при Міністерстві аграрної політики та продовольства України;

на базі наукових установ НААН розроблення та впровадження системи щодо формування інформаційної бази для прогнозування поведінки споживачів залежно від зміни макро- і мікроекономічних параметрів ринку.

У Проекті Державної цільової програми розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року зазначено, що програми продовольчої допомоги дозволять малозабезпеченим категоріям населення отримати доступ до найбільш необхідних для їх життєдіяльності продуктів харчування за рахунок коштів державного та місцевого бюджетів, а також залучення інших коштів. Це дозволить збільшити рівень споживання окремих категорій споживачів, особливо людей з різними захворюваннями та фізичними вадами, які потребують особливого режиму харчування.

Відмітимо, що розвиток інституту внутрішньої продовольчої допомоги як заходу «зеленої корзини» СОР є інструментом державної підтримки сільськогосподарських товаровиробників, які беруть участь в програмах продовольчої допомоги. Практика показує, що для забезпечення продовольчої безпеки в регіоні необхідно розвивати та вдосконалювати ринкові інститути з метою формування специфічного інституційного середовища внутрішньої продовольчої допомоги. У свою чергу вдосконалення інституційного середовища сприятиме стабільності та розширенню додаткових можливостей соціально-економічного розвитку регіону.

Рівень розвитку інститутів інфраструктури внутрішньої продовольчої допомоги не в повній мірі забезпечує замкнений цикл переміщення продовольства від виробника до споживача, в системі з'являються численні посередники. У зв'язку з цим пропонується створити комфортне інституційне середовище для всіх товаровиробників, включаючи великі та дрібні виробництва, фермерів та індивідуальних підприємців (особисті підсобні господарства, дачники). Інститути інфраструктури покликані об'єднати виробників продовольства, переробну промисловість, логістику, маркетинг та реалізацію. При цьому інфраструктура повинна орієнтуватися і на продовольчу підтримку малозабезпечених категорій населення, а також на забезпечення соціального харчування.

Розвиток інститутів інфраструктури матиме позитивний вплив на ефективність діяльності сільгоспвиробників, скоротить виробничі витрати, знизить трансакційні витрати, що позитивно відобразиться на функціонуванні всієї системи внутрішньої продовольчої допомоги. Участь держави в процесах, що відбуваються може здійснюватися через систему законодавства про субсидування, дотування та пільгове кредитування сільгоспвиробників, надання пільг та адресної допомоги малозабезпечених категорій населення. Регулювання соціально-економічного розвитку регіону, вирішення проблеми гарантованого задоволення потреб всіх груп населення, особливо малозабезпечених в продуктах харчування неможливо без створення необхідних умов для збільшення виробництва сільгосппродукції та розмірів душевого споживання якісного продовольства.

Висновки. Отже, одна з головних причин, за якою неможливо в повній мірі використовувати продукцію місцевих виробників для організації соціального харчування – це не скоординованість програм, спрямованих на організацію соціального харчування в державних та муніципальних установах. У зв'язку з цим пропонуємо розробити нормативно-правову базу для функціонування системи внутрішньої продовольчої допомоги, створити систему громадського контролю в установах соціальної сфери для оцінки соціального харчування. У сфері розвитку сільського господарства перед органами місцевого самоврядування стоїть першочергове завдання - пошук «точок економічного зростання» для забезпечення динаміки розвитку галузей регіональної економіки АПК.

Список використаних джерел:

1. Дацій О.І. Інновації — основна діюча сила науково-технічного прогресу для збереження природного середовища / О.І. Дацій // Економіка та держава. – 2017. – № 5. – С. 4-9.
2. Мілева Т. С. Оцінка сучасного стану продовольчої безпеки / Т. С. Мілева // Теорія та практика державного управління. – 2008. – Вип. 3. – С. 332-337.
3. Шахназарян, Г.Э. Программа внутренней продовольственной помощи как инструмент государственной поддержки сельхозпроизводителей / Г. Э. Шахназарян // Региональная экономика: теория и практика. – 2015. – № 8. – С. 50–62.
4. Wallis, John J. Measuring the Transaction Sector in the American Economy, 1870–1970, in Stanley Engermann and Robert Gallman (eds,) Longterm factors in American Economic Growth / John J. Wallis, Douglass C. North. – Chicago: University of Chicago Press, 1986. – P. 95–161.
5. Wold Food Summit, WFS 96\3. – CorrU, Rome, Italy, 1996. – P. 35-50.

References:

1. Datsii, O.I. "Innovations - the main active force of scientific and technological progress for the preservation of the environment". *Economy and the state* 5 (2017): 4-9. Print.
2. Mileva, T.S. "An assessment of the current state of food security". *Theory and practice of public administration* 3 (2008): 332-337. Print.
3. Shahnazaryan, G.E. "The program of internal food aid as a tool of state support of agricultural producers". *Regional economics: theory and practice* 8 (2015): 50-62. Print.
4. Wallis, John J. and Douglass C. North *Measuring the Transaction Sector in the American Economy, 1870–1970, in Stanley Engermann and Robert Gallman (eds,) Longterm factors in American Economic Growth*. Chicago: University of Chicago Press, 1986. Print.
5. *Wold Food Summit, WFS 96\3*. CorrU, Rome, Italy, 1996. Print.